

яльності всього етнокультурного організму. Виявлення провідних механізмів відбору традиційної фольклорної образності для витворення лейтмотивної системи української народної пісні, наголошує вчений, необхідно здійснювати з урахуванням етнопсихологічних підвалів принципу евфемізації, одного з чільних способів конструювання естетичної форми як уснопетичного канону. Врешті, варіативна природа фольклорного знаку змушує розглядати формулу як гештальт, як образносмислову цілість, яка не зводиться до суми складників і, змінюючи свій морфологічний статус, не втрачає при цьому власної традиційної семантики» (С. 324). Взято до уваги також етностетичну якість звукової організації фоніки народної пісенності (параграф 4.3), характерними ознаками якої є ритмізоване налаштування речитативної метрики, ономотопеїстичні засоби евфонізованої звукоструктури, асонансні, консонансні та римовані звукові групи, також унікальна евфонічність дериватологічно модифікованих варіантів слів (С. 338).

Праця «Національна самобутність естетики українського пісенного фольклору» – багатоаспектна, проблемна, із живим науковим нервом і постійною пульсацією думки, пошукова, у якій вперше комплексно (теоретично, методологічно і практично) окреслено проблему національної самобутності української народної пісенності. Осмислено не лише класичний континуум текстів народних пісень, введено в обіг зібраний фольклорний матеріал кафедри української фольклористики, а також особисті знахідки Я. Гарасима, записані і на сході України, і на заході, зокрема й від мами (С. 145, 232). Доречні типологічні зіставлення української фольклорної пісенності із подібними явищами інших народів (російська, польська, американська, орієнтальна тощо) не лише вдало підкреслюють ментальні відмінності у сфері естетичного, а й актуалізують національний підхід. Без сумніву, пропонувані концепти етностетики, добропрекрасного мають велику наукову перспективу, як і ті напрямки фольклористичних студій, що їх щедрою рукою вділяє автор своїм колегам.

Ірина ЯРЕМЧУК



## Змістовний внесок у франкознавство й українську фольклористику

Пилипчук С. «Галицько-руські народні приповідки»: пареміологічно-пареміографічна концепція Івана Франка. – Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 218 с.

Знаю дисертаційний варіант цієї праці. Вже тоді, як офіційний опонент у процедурі здобування її автором наукового ступеня кандидата філологічних наук, я констатував важливість і дослідницьку продуктивність виконаної роботи. Бо ж не може бути сумніву, що таке феноменальне й неперехідне явище української фольклористики (і не тільки української), як монументальний корпус «Галицько-руські народні приповідки» І. Франка,

заслугове спеціального ґрунтовного вивчення. Йдеться передусім про належне розкриття, освітлення того величезного накладу інтелектуальної та фізичної праці, яку вклав І. Франко в це своє широкомасштабне і багатолітнє діло, його наукового змісту, теоретико-методологічних засад, ідей, ступеня реалізації авторського задуму, широкого фольклористичного контексту праці. Три об'ємні томи (у шести книгах) «Галицько-руських народних приповідок» І. Франка ставлять перед дослідником і низку інших питань, які потребують заглиблення, з'ясування. Рецензована монографія перекоонує, що, поклавши в її основу дисертаційні напрацювання, С. Пилипчук значною мірою поглибив зміст дослідження, удосконалив його текст. При цьому раціонально використав і дискусії з дисертаційного захисту. З цього погляду заслугове наслідування доречна послідовність «дисертація – книжка», а не навпаки. Добре започатковує наратив книжки мудре й образне вступне слово нашого незабутнього вченого І. Денисюка – наукового наставника автора.

У першому розділі традиційно здійснено аналітичний огляд зробленого на полі збирання й дослідження українських прислів'їв і приказок та інших різновидів народних па-

ремії до і в час І. Франка, а також з'ясовано стан фольклористичного дослідження його (Франкової) пареміографічної і пареміологічної спадщини.

Другий найбільший за обсягом розділ присвячений розглядові досліджуваної праці І. Франка у пов'язаності з українською пареміологією та пареміографією. Текст цієї частини поділено на декілька підрозділів, а ці в свою чергу – на параграфи. У цій побудові викладу добре проглядається комплексний підхід автора до розробки теми і його бачення головних її предметних аспектів. Це висвітлення цікавої історії збірника, який починався школярськими і юнацькими записами І. Франка і закінчувався на схилі його життя, чи, властиво, так і залишився незавершеним у такому викінченні, в якому хотів бачити цю працю її творець. Маю на увазі проєктовані кінцеві додатки «загального покажчика тем», доповнень паремійного матеріалу і покажчика «бодай найважливіших слів, ужитих у приповідках», про які згадується у передмові І. Франка до першого і другого томів.

Змістовно проведено дослідження пареміологічного і пареміографічного аспектів збірника І. Франка. Справді, «Галицько-руські народні приповідки» – не тільки вражає за своїм обсягом зібрання емпіричного матеріалу, але й ґрунтовна наукова праця, в основі якої закладено глибоке і в багатьох моментах оригінальне осмислення цілої низки теоретичних і методологічних питань, зокрема, стосовно специфіки і видового розмаїття жанру паремій, природи їх різного походження, творення, функціонування, змінності, співвідношення національного й інтернаціонального в їх генезисі, тісної пов'язаності їх змісту і форми з народним світоглядом, традиційним побутом, звичаями, віруваннями, вживленням у мовленнєву течію і т. д.

Автор слушно висуває цей науково-теоретичний, пареміологічний характер праці І. Франка на першій план. Коментуючи і розвиваючи відповідні теоретичні положення і зауваги вченого, висловлені в передмові до томів збірника і в інших його працях та в листуванні, а також, спираючись на дані наукової літератури з пареміологічної проблематики, С. Пилипчук вдало реконструює цікаву системну цілісність пареміологічних засад І. Франка. Сюди ж прямо відноситься по суті й усе те, що мовиться в дослідженні про пареміографічний аспект збірника І. Франка, тобто більш технічну його сторону. Бо ж і засади фіксації та впорядкування паремійного матеріалу, його паспортизації, і принципи збереження мовних особливостей, пояснення змісту паремій, вибудови варіантних гнізд тощо максимально витримані в дусі концептуально визначених І. Франком наукових нормативів і наукової доцільності.

Саме заради того, щоб збірник досягнув найбільш оптимального, науково вмотивованого і зручного для користування погрупування і розміщення багатотисячної кількості паремійних одиниць, І. Франко пройшов непросту дорогу вибору класифікаційної системи. Зупинився на найкращому в його час досвіді в цій ділянці, який репрезентували, зокрема, п'яти томний збірник німецьких паремій Карла Вандера і польських Самуеля Адальберга.

Але модель опорно-гаслової системи класифікації І. Франко використав критично і зі своїми вдосконаленнями. Виходячи з зауваг автора збірника, С. Пилипчук зупиняється на цьому аспекті, хоч його простеження можна було дещо розширити і конкретизувати на основі порівняльного зіставлення конкретних зразків реалізації певних методологічних моментів у І. Франка та його попередників. Бодай хоч на основі збірника Адальберга, який є у львівських бібліотеках.

Стисло, але змістовно і з цікавими спостереженнями проведено в монографії дослідження здійснення у Франковому збірнику засад порівняльної подачі українських паремій. На основі аналізу відповідного досвіду в українській та інших фольклористиках автор доходить слушного висновку про велику увагу вченого до цього аспекту опрацювання матеріалу, особливо стосовно максимальної інформації про варіанти, паралелі до кожної наведеної одиниці також з позаукраїнського паремійного фонду. Це переконливо засвідчує вже вражаючий список джерел, які були предметом пошукової праці І. Франка.

З допомогою сучасних науково-теоретичних напрацювань у ділянці пареміології С. Пилипчук предметно заглиблюється і в аналіз застосованого І. Франком принципу групування паремійного матеріалу у варіантні гнізда, із залученням до них якнайбільше семантично споріднених одиниць. Цікаві й змістовні спостереження дає аналітичне заглиблення автора рецензованої праці в «секрети» поезики паремій та конотації цієї проблеми в доробку І. Франка, теоретичному і структурному узаasadненні його «Галицько-руських народних приповідок».

Головним предметом дослідження третього розділу монографії є різні аспекти пареміографічної теорії і практики І. Франка, методика і засади його класифікаційної системи, принципи фіксації, збирання та групування, впорядкування матеріалу та ін. Окрім аналітичного висвітлення низки сутнісних науково-методологічних складових цієї проблеми,

тут має місце і чимало корисних повчально-практичних моментів, особливо для молодих фольклористів-збирачів.

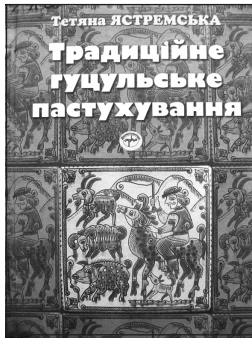
Словом, дослідження С. Пилипчука є змістовним оригінальним внеском у франкознавство і в українську фольклористику. Важливою його позитивною рисою є те, що в неординарних місцях воно інспірує доцільність і потребу продовження вивчення різних питань і моментів теми. Так, зокрема, при з'ясуванні історії Франкового паремійного корпусу варто більше зупинитися на освітленні постатей і кореспондентів, чий збірник, записи і відомості були використані при побудові збірника. У передмові до томів «Галицько-руських народних приповідок» названо близько 70 таких осіб. Поряд із іменами відомих людей є й чимало таких, які потребують вияснення.

Та й сам собою – це дуже цікавий і повчальний матеріал, багато відповідних фактів – у листах, збережених у Франковому архіві. Матеріали останнього можуть істотно поповнити джерельну базу студії над «Галицько-руськими народними приповідками» і пролити додаткове світло на зміст і процес постання цієї праці.

Тут не можна не згадати, що праця над рецензованим дослідженням пов'язала С. Пилипчука з надзвичайно важливим заходом, здійсненим у Львівському національному університеті імені Івана Франка до 150-річчя від дня народження його патрона, – першого перевидання «Галицько-руських народних приповідок» із повним відтворенням змісту трьох томів. Він виконав науково-редакторський нагляд над текстом перевидання і подав свою вступну статтю до нього.

З усього видно, що молодий дослідник предметно і фахово увійшов у цю тему. Тому бажаним було б продовження його праці в ній із тим, зокрема, щоб посилило виконати те, що не встиг зробити І. Франко, – заплановані ним кінцеві додатки: покажчик тем і найважливіших слів. Такі покажчики були би вельми потрібними і корисними для науки, допоміжним завершенням монументальної праці І. Франка і гарним підсумком студій С. Пилипчука.

Роман КИРЧІВ



## Сторінками великої книги гуцулів

Ястремська Т. Традиційне гуцульське пастухування. – Львів: Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, 2008. – 424 с.

**П**еречити часові – марно. Ще вчора на полонинах нуртувало життя... Трембітали пастухи, шумні бурхливі води Черемошу зливалися в унісон із блянням поважних баранів і тендітних кіз.

Та сучасні реалії є такими, що навіть найпотаємніші сфери буття людини не відгороджені від зовнішніх впливів, які торкаються нашої духовності, а відтак змінюють і духовне буття як окремої особи, так і етносу.

Відгінне пастухування не є винятком. Прикро, що «сини вже мало знають, а внучі то таки не знають, як це було...». Швидкоплинність новозмін у суспільстві супроводжується зневиразненням, нівеляцією тих знаково-символічних елементів лінгвальної системи, які репрезентують архетипні елементи етнокультури й етносвідомості. Зберегти чи радше зафіксувати, «затримати в часі» традицію пастухування як одну із граней духовної культури етносу й мовне багатство з національно-культурним «Я» в усьому ареальному різнобарві і покликана праця Т. Ястремської.

На ниві гуцулознавства трудилося чимало науковців, розвідки яких і скомпонували Велику книгу про гуцулів – дивовижних за своїм світоглядом та світосприйняттям людей. Перед нами розгорнена ще одна сторінка субкультури цього народу – «Традиційне гуцульське пастухування» Т. Ястремської. Ця монографія – результат кандидатської дисертації (Львів, 2002) та подальших років дослідження авторки над лексикою гуцульського пастухування – вірець робіт етнолінгвістичного спрямування, яких в українському мовознавстві маємо не так уже й багато.

Підхід Т. Ястремської до поставленого завдання – максимально «визбирати» все, що пов'язано з пастухуванням, аби чогось не пропустити, зреалізовано цілковито. Авторка від-